

GUGUK KUŞU

Uta HENSCHEL

Aç karnına ilk gelen guguk sesini duyan kişi büyük bir felakete uğramış. Buna inanan Laponyalıların sabahları kalktıklarında ilk işleri, biraz bir şeyler atıştırmak olmuştur. Araştırmacı Karsten Geartner ise uzun süre, ilk gelecek göçmen guguk kuşunun sesini duyabilmek için pencereleri açık uyumuştur. Oniki yıl bu şekilde uyanan K. Geartner, sabahları uykulu gözlerle gözlem notalarını karıştırdı durdu.

Kuş araştırmacısı bu arada, tarihleri ve yerleri işlenmiş 1.700 gözlem kartı doldurmuştur. Bu notlardan öğreniyoruz ki, dişi gugukun anne olması, sanki zamanla bir yarışmadır. Çiftleşmeden sonraki 6-8 haftalık yumurtlama dönemi içinde dişi guguk, devamlı uyanık ve dikkatlidir. Yapraklar arasında gizlenerek, yuva yapan diğer kuş türlerini gözletirler. Her dişi guguk, her yıl yuvasına yumurtasını bıraktığı belli bir kuş türünü izler ve gözetim altında tutar.

Türlerin kendi soylarını sürdürmeleri için ilk koşul olan kendi türünü tanıması ve çiftleşmesi, guguk kuşlarında doğuştan kazanılmış bir yetenektir. Gözlendiği kadarıyla guguk yavruları, yuvada hiçbir zaman eşcinsleri ile tanışmamakta ve onların nasıl bir görüntüye sahip olduklarını öğrenememektedirler. Kışı geçirdiği Güney Afrika yolunu ve binlerce km. uzunluğundaki uçuş güzergâhını da guguk kuşları üvey ebeveynlerinden öğrenmezler. Tüm bu yeteneklere guguk doğuştan sahip olur.

Oniki günlük bir kuluçka devresinden sonra yumurtasından çıkan guguk yavrusu, 4 gün sonra gözlerini ilk kez açtığı anda çok müşfik ebeveynleri ile karşılaşır. Fakat bunlar gerçek anne ve baba değildir. Bakıcı ebeveynler yavruyu kendi başına yaşayabileceği 6'ncı haftaya kadar büyük bir gayretle beslerler. Bu bebeklik ve gençlik yaşamı guguk dışisinin ilerdeki yaşamını etkiler. Dişi guguk ilerde yumurtalarını bu iyi bakım gördüğü kuş türü yuvalarına yapmaya özellikle dikkat eder.

Dişi guguk daha önceden iyi tanıdığı kuş türünün yuva yaptığını gördüğünde, artık yavru-



HERKESİN TANIDIĞI GUGUK KUŞUNUN NE KADAR ACIMASIZ OLDUĞUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

GUGUK, yabancı yuvalara yumurtlayıp yavrularını büyüttürmekle atasözlerine geçmiş bir kuştur. Fakat çok kişinin bilmediği şey, gugukun belirlemiş olduğu bakıcı ebeveynleri nasıl kurnazca ve gizlilik içinde izleyip, amacına ulaşmasıdır. Avrupa'da yaşayan tür guguk kuşu, yuva sahibi kuşun yuvasını terkettiği bir anda gelip saniyesinde yumurtasını bırakabilir. Dişi guguk kendi yumurtasını yapmadan önce de yabancı yuvadaki yumurtalardan en az bir tanesini yemeyi ihmal etmez. Bu olay, bakıcı olarak seçilen kuşu şaşırtmak için bir oyun mu, yoksa yumurtlamadan önce kuvvetli bir besin alma isteği midir bilinmemektedir. Tek bilinen şey dişi gugukların çok obur oldukları ve bir günde 5 kadar çalınmış yumurta yiyebildikleridir.

sunun nerede büyüyeceğini bildiği gibi, ne zaman yumurtlaması gerekeceğini de kestirmeye başlar. Bu şekilde belirlenen bakıcı kuş, daha kendi yumurtaları üzerinde kuluçkaya yatmaya başlamadan önce, dişi gugukun yumurtayı yuvaya bırakması gerekmektedir. Sadece, Dişi gu-

YABANCI YUVADA DOĞUŞTAN EFE

Sazlık bülbülü, guguk kuşunun yumurtasının farkına bile varmadan kuluçka yatmaya devam eder. Fakat 12 gün sonra yuvadaki farklı yumurtanın foyası meydana çıkar: Ve genç parazitin maskesi düşerek ne olduğunu gösterir. Tam 12 gün sonra, ötücü kuşun yavrularının yumurtadan çıkmasına bir gün kala, bizim guguk yavrusu kabuğunu kırarak dünyaya gelir. Böylece, artık diğer yumurtalara hayat hakkı kalmamıştır. Zira guguk yavrusu daha gözleri açılmadan, içgüdüsel olarak işine başlar: Bir takım akrobatik hareketlerle yumurtadan çıkmak üzere olan üvey kardeşlerini çoğunlukla annelerinin gözü önünde teker teker aşağıya atar. Anne kuş, guguk yavrusunun bu yaramazlığını önlemeye yeltenmez, zira bu kuşların içgüdülerinde böyle bir programlama yoktur. Guguk yavrusunun yuvayı temizleme operasyonu 4 gün sonra sona erer.

murtlama zamanlarını iyi ayarlaması gerekmektedir.

Anne gugukların iki günde bir yumurta yap-



guk, ancak tam zamanında yumurtladığı takdirde guguk yavrusu diğer üvey kardeşlerinden önce yumurtadan çıkacak ve böylece henüz yumurtadan çıkmak üzere olan üvey kardeşlerini beşikten aşağıya atabilecektir.

Karsten Geartner'in özenle tuttuğu guguk günlüğü notlarından anlaşıldığına göre anne guguk, yavrusunun iyi ve güvenilir bir hayata atılması için şaşılacak kadar mükemmel bir strateji ve zamanlama yapmaktadır. Çünkü dişi guguk, bir mevsimde sadece bir değil, 20 yumurta yapar. Buna uygun olarak, çok sayıda bakıcı ebeveyn saptayıp onları gözetlemesi ve yu-



ALTI HAFTA KAPANMAYAN AĞIZ

Guguk yavrusu, üç hafta sonra üvey annesini boy bakımından epey geride bıraksa da, onun peşini bırakmaz ve ağzını sonuna kadar açarak devamlı dilerir. Yavru, ağzına konulan yiyecekleri ancak ağzı kapanabildiğinde yutabilir. Bunun iyi bir nedeni vardır: Ters olsaydı, üvey anne parazit guguk yavrusunun boğazında kaybolup gidebilirdi.

maları ve her yumurtanın da yumurtalıkta 5 günde oluşması dolayısıyla, anne gugukun yumurta-zamanlamasını önceden planlaması gerekmektedir. Ayrıca anne guguk, yumurta bıraktığı yuvaları belleğinde tutması gerekmektedir, yoksa, yumurtladığı bir yuvaya kazara yeniden bir daha yumurtlaması halinde, guguk kardeşlerin birbirlerini yuvadan atmaları gibi bir felaket meydana gelebilir.

Eğer anne olmaya hazırlanan bir dişi gugukun çevresinde gereksiniminden daha çok yuva varsa, guguk için tek çözüm, fazla yuvaların tüm yumurtalarını birbiri ardına midesine indirip yuvayı da bozmaktır. Guguk, bakıcı kuşların yumurtalarını acımasızca ve hiç te acele etmeden kabukları ile birlikte yutarken, belli ki iki şey amaçlamaktadır: birincisi kendi yumurtaları için zaman kazanmak, ikincisi ise yumurtlamakla kaybetmiş olacağı kireçtaşı ve besin kaybını karşılamaktır. Bakıcı kuşlara ise yeni bir yuva yapmak ve yeniden yumurtlamak düşmektedir.

GEO'dan çev.: Dr. Nuri GÜLDALI

Dergimizin arka kapağında, Guguk kuşunun yaşamının değişik evrelerinden ilginç görüntüler sergileyen resimleri görebilirsiniz.



BEŞ YAVRUNUN YEDİĞİNİ TEK BAŞINA YER VE BÜYÜDÜĞÜ YUVAYI DA DAĞITIR

Kuşbilimciler, bir guguk yavrusunun tek başına beş ötücü kuş yavrusunu doyuracak kadar böceği yiyebildiğini hesap etmişlerdir. Guguk yavrusu, yumurtadan çıktığında sadece 2,5 gr. ağırlığındadır; fakat ağırlığı her gün 5 gr. artarak büyür. Guguk yavrusunun gelişmesi sırasında -ötücü kuş yavrularına göre 2 misli daha fazla zamana gereksinimi vardır- üvey ebeveynin bölüntüsüz ilgisine ihtiyacı vardır. Bu nedenle guguk yavrusunun, yuvada kendisinden başka yavruların bulunmasına tahammülü yoktur. Bir yumurta eğer guguk yavrusunun hisşına uğramadan yuvada kalmışsa, kader, yavru için yine de değişmez, yumurtadan çıkmaya fırsat bulamadan ölür gider. Çünkü, anne ve baba kuş, parazit obur yavruyu doyurabilmek için kuluçkada yatmaya zaman ayıramazlar. Böylece obur guguk yavrusu, kısa zamanda büyüyüp gelişerek, büyüdüğü yuvayı da dağıtır (Solda).

